

**PIEKSÄMÄEN
VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA
2016- 2019**

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	4
1 TAUSTA JA TAVOITTEET	5
1.1 Lähtökohta ja tarkoitus	5
1.2 Vammaisuuden määrittely	7
1.3 Lainsäädännön pääkohdat	8
2 OIKEUS OMAEHTOISEEN ELÄMÄÄN	10
2.1 Vammaisuus ympäristön suunnittelun lähtökohdaksi	10
2.2 Itsenäinen elämä	11
2.3 Asumisen vaihtoehdot	11
2.4 Liikkuminen	12
3 ELÄMÄ VAPAA-AJALLA	13
3.1 Kulttuuripalvelut	13
3.2 Seurakunnat	16
3.3 Järjestötoiminta	16
3.4 Liikunta	18
4 KOULUTUS, OPISKELU JA TYÖELÄMÄ	18
4.1 Tasa-arvoa koulutukseen	18
4.2 Kasvatus ja koulutus	20
4.2.1 Perusopetus	20
4.2.2 Toisen asteen ja korkeakoulutason opinnot	21
4.2.3 Elinikäinen oppiminen	21
4.3 Työelämä	22
5 SOSIAALI, TERVEYS- JA KUNTOUTUSPALVELUT	23
5.1 Sosiaali- ja terveystalvet	23
5.2 Kuntoutuspalvelut	25
5.3 Kotihoito ja kotiin annettava tuki	26
6 TALOUDELLINEN TUKI	26
7 KOHTI ESTEETÖNTÄ PIEKSÄMÄKEÄ	27
7.1 Tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen kanavat	27
7.2 Asiainnin saavutettavuus	28

7.3 Esteetön rakennettu ympäristö	29
8 SYRJIMÄTTÖMYYS JA TURVALLISUUS	30
9 YHTEENVETO	32
LÄHDEKIRJALLISUUS	33
LIITTEET	
Liite 1: Pieksämäen kaupungin Vammaisneuvoston toimintasääntö	
Liite 2: Perusturvan organisaatio Pieksämäellä 2016	
TOIMENPIDEOSIO	

TIIVISTELMÄ

Pieksämäen vammaispoliittisen ohjelman tarkoituksena on antaa tietoa ja ohjeita viranhaltijoille, työntekijöille sekä yhteistyötahoille. Näitä ovat vammaisten henkilöiden kuljettajat, avustajat, omaishoitajat, esteettömän liikenteen ja rakennusympäristön suunnittelijat, rakentajat jne. Rakennettu ympäristö on suunniteltu etupäässä ihmisille, joilla on terveet aistit ja normaali toimintakyky. Vammaisia henkilöitä ei aina ole otettu huomioon.

Tämä ohjelma pyrkii toteuttamaan vammaisen henkilön mahdollisimman yhdenvertaisen, itsenäisen ja omaehtoisen asumisen, liikkumisen, tiedonsaannin ja asioinnin. Näitä omatoimisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen tähtääviä toimia vahvistetaan mm. tulkkauksella ja ympäristön, asuntojen ja tuotteiden (esim. apuvälineiden ja ajoneuvojen) hyvällä suunnittelulla. Liikkumisessa tärkeää ovat esteettömät bussit ja PALI-palveluliikenne sekä inva-taksit henkilökohtaisten liikkumisvälineiden lisäksi.

Vammaisten palvelut järjestetään sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain mukaan. Lisäksi sovelletaan lakia kehitysvammaisten erityishuollosta. Kotihoitoyksikkö järjestää huolenpitoa heikentyneen toimintakyvyn omaaville asiakkaille. Tärkeää on myös pitää huolta omaishoitajien toimintakyvystä.

Vapaa-ajan harrasteet tulee turvata myös vammaisille henkilöille. Taide, kulttuuri ja luontoelämykset edistävät myös heidän hyvinvointiaan. Poleenissa ja järjestötalossa on helpotettu vammaisten henkilöiden asioimista monin tavoin, samoin seurakunnan tiloissa. Esteettömyys on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon myös muissa julkisissa tiloissa, kuten uimahallissa ja marketeissa.

Pieksämäellä on monia oppilaitoksia. Niissä pyritään ottamaan huomioon vammaisten opiskelijoiden erityistarpeet. Kaupunki edistää vammaisten kaupunkilaisten pitkäjänteistä työllistymistä. Vammainen henkilö voi olla täysin tai osittain työkykyinen. Työajoissa tarvitaan joustoja.

Vammaisneuvosto on vammaisjärjestöjen ja kunnan välinen yhteistyöelin. Sen tehtävänä on tuoda kunnalliseen elämään vammaisten kuntalaisten näkökulma. Vammaisten asukkaiden asiat eivät ole vielä Pieksämäellä parhaimmat mahdolliset. Tämä ohjelma pyrkii koko ajan tilanteen parantamiseen resurssien mukaan.

1 TAUSTA JA TAVOITTEET

1.1 Lähtökohta ja tarkoitus

Vammaispolitiikan lähtökohtana ovat perus- ja ihmisoikeudet. Jokaisella ihmisellä tulee olla itsemääräämisoikeus ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan ja olla yhteisön tasa-arvoinen jäsen. Suomi ratifioi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen keväällä 2016. Sopimus ja sen valinnainen pöytäkirja tulivat voimaan Suomessa 10.6.2016.

www.ykliitto.fi/sites/...fi/.../vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista. Valinnaisella pöytäkirjalla perustetaan järjestelmä, jonka perusteella henkilöt voivat valittaa oikeuksiensa loukkaamisesta.

Pieksämäen vammaispoliittisen ohjelman tarkoituksena on antaa pohjatietoa ja toimintaohjeita viranhaltijoille, vammaispalvelun ja asumisen työntekijöille

sekä yhteistyötahoille, kuten vammaisten henkilöiden kuljettajat, avustajat, omaishoitajat, esteettömän liikenteen ja rakennusympäristön suunnittelijat ym Vammaispoliittinen ohjelma tavoitteineen ja toimenpide-ehdotuksineen on kunnassa ohjenuora vammaispolitiikan toteuttamiseksi eri hallinnonaloilla siten, että vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat käytännössä.

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/87) 13 §:n mukaan kunnanhallitus voi asettaa vammaisneuvoston. Vammaisneuvoston tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri alueilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta. Vammaisneuvosto on yhteistyöelin, joka voi tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja asioista, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden elämässä ja suoriutumisessa.

Kaupungissa toimii 7 -jäseninen vammaisneuvosto, joka koostuu kuuden sosiaali- ja vammaisjärjestön sekä kaupunginhallituksen edustajasta, sihteerinä toimii perusturvan viranhaltija. Vammaisneuvostolle on vahvistettu toimintäsääntö, jossa on määritelty sen rooli yhteistyöelimenä, vammaisten näkökulman esille tuojana ja vaikuttajana vammaisten tasa-arvon toteutumiseksi. Liite 1. Vammaisneuvosto voi osallistua julkisten rakennusten esteettömyyden suunnitteluun ja parantamiseen tekemällä mm. esteettömyyskartoituksia ja toimittamalla tulokset edelleen rakennusviranomaisille toimenpiteitä varten. Myös kaavoitukseen voidaan vaikuttaa antamalla vireille tulevista kaavoista lausuntoja vammaisuudesta aiheutuvien tarpeiden huomioimiseksi.

Vammaispoliittisen ohjelman päivitys vuosille 2016 -19 tehtiin työryhmässä, johon kuuluivat vammaisneuvoston edustajina Anja Manninen (pj) ja Anne-Mari Tarvonen, perusturvalautakunnan nimeämänä edustajana Laura Pitkä-

nen, kaupunginhallituksen nimeämänä edustajana Tapio Klen ja ev. lut. seurakunnan edustajana Taina Minkkinen. Työryhmän sihteerinä toimi vammaisneuvoston sihteeri, sosiaaliohjaaja Seija Tsupari.

1.2 Vammaisuuden määrittely

Vammainen on henkilö, jolla on pitkäaikainen fyysinen, psyykkinen tai aistien vamma, joka alentaa toimintakykyä ja voi estää hänen täysimääräisen osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisuuden käsitteen perustana on yksilön fyysinen ja psyykkinen erilaisuus, mutta käsitteen sisällöllä on myös sosiaalinen ulottuvuus. Ympäristö leimaa vammaisiksi henkilöt, jotka eivät selviydy kaikista fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista vaatimuksista.

Vammaisuus näkyy myös yhteiskunnan rakenteissa ja esteissä. Vammaisuus on siis yksilön edellytysten ja ympäristön vaatimusten välinen epäsuhta, yhteensopimattomuus. Korkea ikä ei yksin tee ihmisestä vammaista. Rakennettu ympäristö on suunniteltu etupäässä nk. normaali-ihmisten lajityypillisten ominaisuuksien mukaiseksi. Vammaisia henkilöitä ei ole otettu tarpeeksi huomioon.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) määrittelee vammaisen ihmisen henkilöksi, jolla on vammasta tai sairaudesta johtuvia erityisiä ja pitkäaikaisia vaikeuksia suoriutua elämän tavanomaisista toiminnoista. Vammaisuuden tai vaikeavammaisuuden määrittely ei perustu pelkästään lääketieteelliseen diagnoosiin, vaan määrittelyssä on huomioitava henkilön kokonaistilanne.

1.3 Lainsäädännön pääkohdat

Perustuslain (731/1999) 6. §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lain 22. §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. **Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)** koskee kaikkea julkista ja yksityistä toimintaa ja sitä sovelletaan lähtökohtaisesti kaikkeen kunnan toimintaan, mukaan luettuna asiakaspalveluun. Laissa on tarkennettu syrjintäperusteita ja sen tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen henkilön oikeusturvaa.

Sosiaalipalvelut kunnassa järjestetään ensisijaisesti **sosiaalihuoltolain (1301/2014)** mukaan. Lain avulla turvataan yhdenvertaiset, tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä edistetään osallisuutta ja asiakaskeskeisyyttä ja asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun. Lisäksi lain tarkoituksena on parantaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä kunnan sisällä sekä ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Sosiaalipalveluissa tulee painottaa hyvinvoinnin edistämistä ennaltaehkäisevästi. Toki myös epäkohtia korjaavien palvelujen saavutettavuutta ja saatavuutta pitää parantaa, vahvistaa asiakaslähtöisyyttä, vastata asiakkaan tarpeisiin sekä turvata tuen saanti asiakkaan arjessa. Sosiaalipalvelujen on tuettava ihmisen arjen sujumista, joten kotiin annettavien ja avo- huollon palvelujen on oltava toimivia ja niitä tulee kehittää.

Vammaisten henkilöiden tarvitsemista erityispalveluista ja niiden järjestämisestä säädetään sosiaalihuollon yleislakien lisäksi useammassa erityislaissa. **Lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)** tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää

ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Lisäksi tavoitteena on ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Lain mukaan mitään vammaisryhmää ei yksiselitteisesti suljeta palvelujen ulkopuolelle pelkästään vamman laadun perusteella. Eri palvelujen ja tukitoimien saamiseksi vammaisen henkilön on täytettävä kyseessä olevan palvelun myöntämisen ehtona olevat kriteerit.

Vammaispalveluasetuksen (759/1987) mukaan vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet edellytetään järjestettävän siten, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan. Palveluja on järjestettävä siinä laajuudessa ja muodossa kuin vammaiset henkilöt niitä tarvitsevat.

Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977) säädetään erityishuollon antamisesta. Erityishuoltoa voidaan antaa henkilölle, jolla on synnynäinen tai kehitysiässä saatu sairaus, vika tai vamma ja hänen kehityksensä tai henkinen toimintansa on sen vuoksi häiriintynyt eikä hän voi saada tarvitsemiaan palveluja muun lain perusteella. Erityishuoltoon kuuluvia palveluja ovat tutkimukset, terveydenhuolto, tarpeellinen ohjaus, kuntoutus ja toiminnallinen valmennus, asumisen ja työtoiminnan järjestäminen, henkilökohtaiset apuvälineet, yksilöllinen hoito ja huolenpito, läheisten ohjaus ja neuvonta sekä muu erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellinen toiminta.

Vammaisia henkilöitä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus, jossa yhdistetään **vammaispalvelulaki ja kehitysvammaisten erityishuoltolaki uudeksi erityislaksi**, on valmistelussa. Sen on tarkoitus tulla voimaan viimeistään 2019. Tulevaan erityislakiin liittyy myös **yleinen itsemääräämisoikeuslaki** sekä **TEOS eli sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön uudistaminen**.

2 OIKEUS OMAEHTOISEEN ELÄMÄÄN

2.1 Vammaisuus ympäristön suunnittelun lähtökohdaksi

Itsenäinen elämä koostuu mahdollisuuksista asumisen ja perhe-elämän valinnanvapauteen, kommunikointiin, tiedonsaantiin ja viestintään sekä yhdenvertaiseen asiointiin. Keskeisiä ovat yksilöllisiä tarpeita ja elämäntilanteita vastaavat asumisen ja liikkumisen ratkaisut sekä riittävä tuki kommunikoinnin ja asioinnin tueksi mm. viittoma- ja selkokielen sekä puheen tulkkauksen avulla. Omatoimisuutta ja itsemääräämisoikeuden toteutumista voidaan vahvistaa yleisellä ympäristön, palvelujen ja tuotteiden hyvällä suunnittelulla.

Esteettömyys ja turvallisuus, saavutettavat lähiympäristöt ja toimivat palvelut ovat itsenäisen elämisen tärkeimpiä edellytyksiä. Tekniikan kehittyminen tarjoaa aiempaa enemmän mahdollisuuksia vammaisten ihmisten omatoimisuudelle ja elämän hallinnalle. Haasteena on esteettömien tai helposti sellaisiksi muutettavissa olevien asuntojen vähäinen tarjonta. Tässä voisi ottaa mallia esim. selkäydinvammaisten ajo- ja apuvälineiden suunnittelusta.

Esteettömien asuntojen tarve on Pieksämäellä tiedostettu. Vanhojen asuntojen saneerausten tai uudisrakentamisen yhteydessä paikalliset vuokra-asuntoviranomaiset ovat ottaneet esteettömyysedellytyksiä huomioon jo asuntojen ja korjausten suunnittelussa. Vammaisten henkilöiden käyttöön on löytynyt alakerran asuntoja tai asuntoja hissitaloista eri puolilta kaupunkia. Hissien rakentamista tuetaan.

Rakennussuunnittelun tavoitteena tulee olla kaavoituksen ja asuinympäristöjen suunnittelun sekä uuden tieto- ja viestintäteknologian monipuolinen hyödyntäminen. Näillä voidaan merkittävästi parantaa ihmisten omatoimisuutta, vaikuttaa yhteisöllisyyteen, turvallisuuteen ja elämänlaatuun.

Pieksämäellä on sekä kaupungin omaa että yksityistä palveluasumista henkilöille, jotka asumisen lisäksi tarvitsevat päivittäisissä toimissa asumista tukevia palveluita. Palveluasunnoissa vammaisuus ja esteettömyys on otettu huomioon. Palvelu-, tuki- tai laitosasuminen tulee sijoittaa mahdollisimman lähelle omaisia.

2.2 Itsenäinen elämä

Vammaisilla ihmisillä tulee olla oikeus valita asuinpaikkansa ja -kumppaninsa. Heidän saatavillaan on oltava erilaisia koti- ja asumispalveluja, mukaan lukien tukipalvelut ja henkilökohtainen apu sekä apuvälineet. Erilaisin tukimuodoin mahdollistetaan itsenäinen ja omatoiminen elämä. Vammaisia henkilöitä ei pidä erottaa lähipiiristään vain runsaan palvelutarpeen perusteella. Palvelujen ja tukitoimien tarve ei saa muodostaa esteettä yksin asumiselle, parisuhteelle tai perheen perustamiselle.

Vammaisella on oikeus toimia tasavertaisena perheenjäsenenä ja vanhempana. Tämä voidaan turvata henkilökohtaisella avulla. Vammaisilla henkilöillä on oikeus kuntalaisena saada tukea perhe-elämän ja mielenterveyden pulmiin ja elämän stressitilanteisiin esim. lapsuuden kodista muuton yhteydessä tai perheen kriiseissä. Pieksämäen perusturvan perheneuvolan ja mielenterveys- ja päihdepalveluyksikön asiantuntemus ja neuvonta ovat tarpeen mukaan käytettävissä. Esteetön asiointi kyseisissä palvelupisteissä vaatii vaikeavammaisten kohdalla toistaiseksi yhteistyötä työntekijöiden kanssa esim. ulko-oven avaamisessa.

2.3 Asumisen vaihtoehdot

Vammaisten henkilöiden asumisen edellytysten parantamiseksi tarvitaan usein yksilöllisiä asunnon muutostöitä, palveluja ja tukitoimia. Asunnon muu-

tostyöt turvaavat omaehtoisen elämän ottaen huomioon yksilölliset tarpeet ja niillä vähennetään vammaisen ihmisen riippuvuutta toisten avusta.

Tavoitteena on esteettömien, toiminnallisesti joustavien ja tarvittaessa helposti mukautettavissa olevien asuntojen riittävä tarjonta.

Omassa kodissa asumista tuetaan omaishoidon, kotihoidon ja henkilökohtaisen avun turvin. Palveluja järjestetään **sosiaalihuolto-, vammaispalvelu- ja kehitysvammalain** nojalla. Vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu voidaan järjestää kaupungin omana palveluna, henkilökohtaisella avustajalla tai ostamalla palvelu yksityiseltä palveluntuottajalta.

Ryhmämuotoinen asuminen voi muodostaa kodinomaisen yhteisön, jossa oma huone mahdollistaa yksityisyyden. Kehitysvammaisten laitoshoidon purkamisen eteneminen asettaa jatkossa haasteita vammaisten palvelu- ja tukiasuntojen saamiselle tarvetta vastaavasti. Asumisen lisäksi tarvitaan myös eritasoisia palveluja turvaamaan asuminen.

2.4 Liikkuminen

Julkista liikennettä tulee kehittää niin, että se pystyy palvelemaan tasapuolisesti kaikkia matkustajia heidän asuinpaikastaan, iästään tai mahdollisesta vammastaan huolimatta. Tämä edellyttää jatkuvaa yhteistyötä liikenteen suunnittelijoiden, liikennöitsijöiden ja palvelun käyttäjien välillä. Päämääränä tulee olla erilaisilla kulkuvälineillä (taksit, linja-autot, junat jne.) tapahtuvan julkisen liikenteen saavutettavuus. Lisäksi erilaisten liikennevälineiden varustelutason tulee soveltua kaikille asiakkaille.

Esteetön joukkoliikenne koostuu kaikkien käytettävissä olevista liikennevälineistä ja niitä palvelevista pysäkki- ja laiturirakenteista sekä asema- ja terminaalirakennuksista. Julkisen liikenteen toimivuutta lisäämällä voidaan vähen-

tää yksilöllisten kuljetuspalvelujen tarvetta. Julkisen liikenteen lisäksi voidaan palvelu- ja asiointiliikenteellä lisätä liikuntarajoitteisten sekä muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden liikkumismahdollisuuksia. Tavoitteena on saada toimivat palveluliikennelinjat asiakkaiden tarpeita vastaaviksi. Palveluliikenteen tarjontaa on parannettu lokakuusta 2015 alkaen ottamalla käyttöön toinen palveluliikenneauto PaliKax. Näin Pali 1 pystyy palvelemaan paremmin asiakkaita erityisesti naarajärveläisten osalta. PaliKax hoitaa tällä hetkellä vammaisten henkilöiden ja vanhusten päivätoimintakuljetuksia taajama-alueella.

Keski-Savon alueella on tällä hetkellä (v. 2016) käynnissä selvitystyö joukkoliikenteen osalta. Tavoitteena on yhdistellä aiempaa enemmän kuntien ja elykeskuksen joukkoliikennehankintoja taloudellisesti suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Valitettavasti julkisen liikenteen lakkauttaminen harvaan asutuilta seuduilta on yhä yleisempää. Tämän vuoksi tarvitaan enenevästi muita kuljetusratkaisuja.

Vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelu takaa vaikeavammaiselle asiakkaalle vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asiointia ja virkistystä varten. Kuljetuspalveluissa tulee harkita yksilöllinen tarve.

3. ELÄMÄ VAPAA-AJALLA

3.1 Kulttuuripalvelut

Vammaisen ihmisen on voitava hyödyntää ja ilmaista omaa luovuuttaan. Kulttuuritoimijoiden ja kulttuuri- ja taidelaitosten toiminta tulee olla myös vammaisten saavutettavissa. Kulttuurin ja taiteen keinoin voidaan edistää hyvinvointia: siksi näiden terveys- ja hyvinvointivaikutukset tulee huomioida osana

sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Taide ja kulttuuri edistävät osallistumista, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ja lieventää mahdollista yksinäisyyttä.

Kulttuurikeskus Poleenissa on tehty esteettömyyskartoitus ja sen mukaan on tehty korjauksia. Poleeniin on saatu yhteiskäyttöön pyörätuoleja ja rollaattoreita liikuntaesteisten asiakkaiden liikkumisen helpottamiseksi. Poleenin esteettömyyttä parantaa sähköinen ulko-ovi, joskin rappuralli nykyisellään hankaloittaa liikuntaesteisten sisäänpääsyä. Poleenissa on inva-WC. Taidenäyttelytilaan pääsee porrashissillä. Esiintymislavalle tulee rakentaa esteetön pääsy mm. pyörätuolilla. Lisäksi näyttämön portaisiin on suunniteltu irrotettavia kaiteita, jotka lisäävät turvallisuutta lavalle noustessa.

Poleenin salin invalidipaikat ovat eturivissä, mikä ei aina ole mieluisaa. Rakennuksen salin puoleisessa päädyssä olevassa porraskäytävässä olevan porrashissin käyttö mahdollistaisi pääsyn salin yläosaan. Salissa on induktiosilmukka kuulovammaisia varten. Poleenin tapahtumia on tulkattu viittomakielellä mm. vuosittain syysnäyttelyn avaus ja opastuskierros.

Vammaisten osalta kulttuuripalvelujen saavutettavuutta lisää Kulttuurikummitoiminta, ts. vammaisen henkilön saattaja pääsee maksutta Poleenin järjestämiin tilaisuuksiin. Myös monet tiloja vuokraavat toimijat laskevat saattajan maksutta tilaisuuksiin. Jäppilässä ja Virtasalmella kulttuuripalveluita järjestetään tiloissa, jotka ovat katutasossa.

Poleenin kirjaston aukioloajat ovat pitkiä, joten siellä voi asioida työpäivän jälkeen. Fyysiseen esteettömyyteen on kiinnitetty huomiota. Kirjaston palautus- ja lainausautomaatti on sijoitettu niin, että sen käyttö on mahdollista pyörätuolista käsin. Kirjaston henkilökunta auttaa tarvittaessa automaatin käytössä.

Kirjaston toimipisteet sijaitsevat ensimmäisessä kerroksessa. Pääkirjastossa esteettömyyttä on edistetty siirtämällä aikuisten kirjaston eniten lainatut materiaalit alakertaan.

Pääkirjaston hyllyvälit ovat leveitä, mahdollistaen myös pyörätuolilla kulkemiseen ja kahvioon pääsee luiskaa pitkin. Kirjastossa on matalat asiakastiskit ja asiakkaiden käytössä on asiakastietokoneet sekä kopiointi-, tulostus- ja digitointilaitteet. Avoin langaton verkkoyhteys PMKNET toimii ilman tunnuksia ja salasanoja, maksutta. Kirjastolla on myös kirjaston kotipalvelu. Kirjat tuodaan suoraan kotiisi. Naarajärvellä Kanttilan kirjastolla toimii vielä lasten kirjaosasto. Naarajärvelle voi tilata kirjoja ja hakea niitä sieltä kirjaston aukioloaikana. Naarajärven kirjaston ulko-ovi on todella hankala avata, joten sen muutostyö on tarpeen.

Kirjastoauto Rietriikki kulkee kylillä. Siinä ei ole hissiä, mutta autosta palveleaan asiakasta myös ulkopuolelle ja asiakas voi etukäteen tilata kirjoja. Kirjastoautossa toimii erilaisia harrastuspiirejä, jotka ovat osa Seutuopiston toimintaa. Näin toimintaa viedään myös kylien vammaisten henkilöiden luokse. Kirjasto lainaa äänikirjoja. Erityisryhmiä on huomioitu kirjastoauto Rietriikin pysäkkejä määriteltäessä, mm. Vaalijalan Sateenkaaren koululla on pysäkki. Seuraavaksi hankittavaan kirjastoauto Rietriikkiin tulee hankkia hissi.

Veturitallit Pieksämäellä ovat moneen käyttötarkoitukseen soveltuva vapaa-ajan ja viihtymisen keskus. Veturitalleilla sijaitsee mm. veturitori, hyvinvointikeskus sekä kahvila- ja ravintolapalveluja. Veturitoria voi vuokrata moneen käyttötarkoitukseen esim. messut, tanssit jne. Sinnekin rakennetaan invahissi ja WC. Elokuviissa on mahdollisuus käydä Poleenissa sekä elokuvateatteri Kinomaniassa. Liikuntaesteisten asiakkaiden sisäänkäynnin elokuvateatteriin

mahdollistaa luiska sekä katsomotilan sijainti samassa tasossa sisääntulon kanssa.

3.2 Seurakunta

Suomen evankelisluterilaisen kirkon saavutettavuusohjelman mukaan kirkon on olemukseltaan oltava kaikki huomioon ottava ja kaikille avoin. Seurakunta parantaa saavutettavuutta poistamalla liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteitä. Pieksämäen seurakunnan kirkkoneuvoston nimeämä toimikunta aloitti vuonna 2015 konkreettisen toimenpidesuunnitelman sisältävän saavutettavuusohjelman laatimisen.

Pieksämäen seurakunnan kerho- ja leiritoiminnassa erityistarpeiden huomioon ottaminen näkyy henkilökunnan mitoituksessa ja koulutuksessa sekä ohjelman suunnittelussa. Nuorille tarjotaan mahdollisuutta osallistua Vaalijalan papin pitämään rovastikunnalliseen erityisrippikouluun. Hiljaisen viikon selkomessu, leiripäivät kehitysvammaisille sekä neuropsykiatristen lasten, nuorten ja nuorten aikuisten vanhempien keskusteluryhmä ovat jo vakiintuneita toimintamuotoja. Seurakunnan työntekijät vierailevat pitämässä hartaushetkiä kehitysvamma-alan yksiköissä. Pieksämäen seurakunnan kotisivut www.pieksamaenseurakunta.fi löytyvät myös selkokielisenä. Ilmoittautumisia otetaan vastaan sähköisesti ja esim. diakoniatyön avustusanomuslomakkeet löytyvät sähköisessä muodossa.

3.3 Järjestötoiminta

Järjestöillä on keskeinen rooli jäsentensä aktivoijana ja osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen sekä ympäristöjen jäsentäjänä ja edistäjänä. Kaupunki on antanut järjestöjen käyttöön Järjestötalon, jonka esteettömyyteen

ovat järjestöjen jäsenet saaneet itse olla vaikuttamassa peruskorjauksen aikana.

Pieksämäellä toimii lähes kolmekymmentä vammais- ja sairausjärjestöä, joilla on aktiivista toimintaa ja jonkin verran keskinäistä yhteistyötä. Joka toinen vuosi järjestettävät Terveysmessut Poleenissa ovat kaupungin perusturvan ja järjestöjen yhteinen ponnistus. Messuilla levitetään tietoutta järjestötoiminnasta ja eri järjestöjen palveluista jäsenilleen. Lisäksi on saatavilla vammakohtaista ajantasaista tietoutta mm. apuvälineistä tai alan tutkimuksesta. Eri teemoja käsittelevien tietoisuuksien ja luentojen avulla tietoa välitetään kaikille asiasta kiinnostuneille kaupunkilaisille.

Pieksämäelle on perustettu sosiaali- ja terveysalan tukiyhdistys PAISTE ry, jonka tarkoitus on toimia tukena sekä koordinoita jäsenjärjestöjen toimintaa ja yhteistyötä. Neuvokas Toimintakeskus on vapaaehtoistoiminnan organisointi- kehittämis- ja koulutuskeskus, joka on aloittanut toimintansa jo vuonna 1998. Toimintaa on alusta asti hallinnoinut Pieksämäen Seudun Mielenterveysseura ry. Neuvokas toimii Raha-automaattiyhdistyksen pysyväisrahoituksella (vuodesta 2003 alkaen) eli toiminta on jo vakiintunutta. Neuvokas Toimintakeskus on kaikille avoin matalan kynnyksen kohtaamispaikka ja vapaaehtoistoiminnan keskus. Neuvokas Toimintakeskuksen toimitilat sijaitsevat Pieksämäen Järjestötalon kolmannessa kerroksessa.

Kaupunkiin perustettiin keväällä 2015 vapaaehtoistoiminnan kumppanuuspöytä. Tämän kumppanuuspöydän tavoitteena on koordinoita ja kehittää paikkakunnan vapaaehtoistoimintaa, lisätä paikkakunnan elinvoimaisuutta ja vireyttä, suunnitella ja toteuttaa koulutuksia sekä tempauksia. Kumppanuuspöydässä on edustus seurakunnasta, Paiste ry:stä, Neuvokas toimintakes-

kuksesta, Pieksämäen seudun liikunnasta, SPR:stä, vanhusneuvostosta, sekä edustus kylistä, seutuopistosta ja kaupungin vapaa-aikatoimesta.

3.4 Liikunta

Kunnan vastuu vammaisten palvelujen ja tukitoimien järjestäjänä on keskeinen. Lisäksi tehtävänä on ehkäistä ja poistaa toimintarajoitteita. Yksityiset palveluntuottajat ja kolmas sektori täydentävät julkisia palveluja. Uimahallin ja kuntosalin aukioloaikoja on muokattu niin, että ne palvelevat paremmin kuntoutuspalveluja asiakkailleen järjestäviä fysioterapiayrityksiä.

Erityisliikunnan palveluilla lisätään tasavertaisia osallistumisen mahdollisuuksia. Pieksämäen Seutuopisto on ottanut vastuulleen erityisliikuntaryhmien vetämisen erityistä tukea tarvitseville henkilöille. Useat vammaisjärjestöt/-yhdistykset tarjoavat säännöllistä liikuntakerhotoimintaa vammaisille henkilöille. Paljon tukea tarvitsevien aktiivisuus ja osallistuminen voidaan varmistaa vain avustajien ja tukihenkilöiden saatavuudella. Vammaispalvelulaki takaa vaikeavammaisille henkilökohtaista apua 30 tuntia kuukaudessa kodin ulkopuolisen toiminnan ja osallistumisen mahdollistamiseksi.

4. KOULUTUS, OPISKELU JA TYÖELÄMÄ

4.1 Tasa-arvoa koulutukseen

Vammaisten lasten ja nuorten tulee voida käydä koulua ja opiskella mahdollisuuksien mukaan yhdessä ikätovereidensa kanssa. Lähtökohtana tulee olla yleisopetuksessa toteutettavat, yhdenvertaiset mahdollisuudet koulunkäyntiin, koulutukseen ja ammatin hankintaan. Peruskoulun jälkeiseen opetukseen pääsy ei edelleenkään ole vammaiselle nuorelle itsestään selvyys. Eroja on sekä koulutusasteiden ja -alojen kuin myös paikkakuntien välillä. Vaikein tilanne on kaikkein vaikeimmin vammaisilla nuorilla.

Vammaiselle henkilölle tulee turvata heidän kykyjensä mukaiset, muiden kanssa yhdenvertaiset ammatillisen kouluttautumisen mahdollisuudet. Myös erilaisia muita ammattiin valmentavia koulutuksen muotoja (mm. etäopiskelu, oppisopimuskoulutus) on hyödynnettävä. Tietoa vammaisten henkilöiden uusista mahdollisuuksista kouluttautua tulee lisätä. Lisäksi erilaisten tukipalvelujen saatavuus tulee turvata. Vammautumisen jälkeinen uudelleen koulutus on mahdollistettava.

Yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien toteuttamisessa keskeisiä ovat koulu- ja opiskelurakennusten, samoin kuin lähiympäristöjen esteettömyys- ja saavutettavuustason nosto, riittävät mukautustoimet (esim. oppimateriaalin saatavuus pistekirjoituksella), uuden teknologian mahdollistamat apuvälineet sekä yksilölliset palvelut (mm. tulkki- ja kuljetus-palvelut ja koulunkäynninohjaajan tuki ja apu). Koulu- ja opiskelurakennusten sekä lähiympäristöjen esteettömyyttä ja saavutettavuutta kehitetään yhteistyössä kaupunkisuunnittelun ja yhdyskuntatekniikan asiantuntijoiden kanssa.

Esteettömyyden toteutuminen on erittäin tärkeää niille kouluyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai jotka kuuluvat kulttuurisiin tai kielellisiin vähemmistöihin. Esteettömyyttä kouluopinnoissa voidaan edistää järjestämällä esteettömät opiskelutilat sekä tieto- ja viestintätekniset ympäristöt. Saavutettavuutta kouluopinnoissa voidaan edistää kartoittamalla opiskelijoiden erityistarpeet ja suunnittelemalla yksilöllinen oppimisprosessi tukeva tukimalli, vahvistamalla ja luomalla oppimista tukevia toimintamenetelmiä ja kouluttamalla henkilökuntaa.

4.2. Kasvatus ja koulutus

4.2.1. Esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatuksen piirissä on myös lapsia, jotka tarvitsevat erityistä tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla. Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia on noin 10 prosenttia päivähoitodossa olevista lapsista. Pieksämäen kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa (päivähoito ja esiopetus) toimii kaksi kiertävää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka konsultoivat, havainnoivat ja arvioivat lasten kasvua ja kehitystä sekä osallistuvat yhdessä lähityöntekijöiden kanssa lapsen yksilölliset tarpeet huomioivan toiminnan ja varhaiskuntoutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Hiekanpään päiväkodissa on aloittanut 1.8.2015 kuntouttava pienryhmä. Ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa ryhmässä erityiskasvatuksesta ja -opetuksesta. Vaativaa erityisopetusta tarvitsevien lasten opetus järjestetään pääsääntöisesti Vaalijalan Sateenkaaren koulussa.

Mikäli perusopetuksen tavoitteita ei voida vammaan tai sairauteen vuoksi saavuttaa yhdeksässä vuodessa, lapsi otetaan pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Se kestää 11 vuotta.

Oppimisvaikeuksien eri tukimuodot määräytyvät vaikeuksien laadun ja laajuuden mukaan. Keskeistä on oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen, tukitoimien aloittaminen sekä yhteistyö huoltajien kanssa, jotta oppimisvaikeuksien kielteisiä vaikutuksia oppilaan kehitykselle voidaan ehkäistä. Ensisijaisena tavoitteena on, että oppilas pystyisi opiskelemaan omassa lähikoulussaan. Oppilaalle voidaan antaa tukiovetusta, osa-aikaista erityisopetusta tai siirtää hänet erityisopetuksen piiriin. Erityisopetuksessa oppimäärät ja opetusjärjestelyt sekä tukipalvelut määritellään henkilökohtaisessa opetuksen järjes-

tämistä koskevassa suunnitelmassa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan muun opetuksen yhteydessä oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä tukea oppimisen edellytysten parantamiseksi. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöllisesti.

4.2.2 Toisen asteen ja korkeakoulutason opinnot

Pieksämäellä on tarjolla toisen asteen koulutusta useassa eri oppilaitoksessa. Erityisoppilaiden jatkokoulutuksen mahdollistavia toisen asteen koulutuspaikkoja Pieksämäellä ovat lukio, Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), Seurakuntaopisto ja Bovallius- ammattiopisto.

Toisen asteen opintojen jälkeen on oikeus hakea jatkokoulutukseen yliopistoon ja ammattikorkeakouluun. Pieksämäellä Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) tarjoaa ammattikorkeakoulu- tason opintoja. Opinnot suoritetaan nykyisin suurelta osin verkko-opintoina. Lähiopetuspäiviä Pieksämäellä on vain viikko kuukaudessa. Opiskeluympäristön fyysiseen esteettömyyteen on kiinnitetty huomiota, vaikka tiloja onkin rakennettu useassa eri vaiheessa. Esteettömyyden huomioon ottamista on osaltaan edistänyt se, että samalla kampuksella opiskelee myös toisen asteen erityisoppilaita, joista osalla on liikuntavamma.

4.2.3 Elinikäinen oppiminen

Pieksämäen seutuopistolle on laadittu tasa-arvosuunnitelma ja esteettömyyttä pidetään tietoisesti esillä. Tekeillä on Erilaisen oppijan opas. Opisto on laajentanut tarjontaa myös vammaisten omiin ryhmiin; kansalaistaito, musiikki, käden taidot, keramiikka, teatteri, erityisliikunta esimerkkeinä. Opintopiirejä on siirretty opistolta saavutettavampiin tiloihin, jos kohderyhmä ei pääse opistolle. Tietotekniikan hyödyntämistä elinikäisen oppimisen tueksi laajennetaan

eri tavalla vammaisten henkilöiden tarpeisiin. Pieksämäellä tietotekniikan opetusta on suunnattu myös niille, joille tietotekniikka ei ole ennestään tuttua.

Seurakuntaopisto on järjestänyt Pieksämäellä Arjen suolaa – kansanopistokoulutusta. Koulutus on suunnattu kehitysvammaisille aikuisille ja se tarjoaa mahdollisuuden osallistua ohjattuun, aktivoivaan, minäkuvaa ja sosiaalisuutta tukevaan toimintaan. Arjen Suolaa - koulutuksessa on ollut kahden lukuvuoden ajan kaupungin palkkaama ryhmänohjaaja, joka on huolehtinut eniten tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukemisesta opistolla.

4.3 Työelämä

Työelämää koskevat lait ja määräykset suojaavat vammaisia henkilöitä eivätkä siten aseta esteitä heidän työllistymiselleen. Suurimmat vammaisten työllistymistä vaikeuttavat esteet ovat asenteellisia. Myös ympäristötekijät sekä apuvälineiden ja avustajapalveluiden saannin hankaluus vaikeuttavat ja estävät monilta työnsaannin. Vammaisen henkilön työllistymisen tavoitteena on sijoittua koulutusta vastaavaan työhön tai jatkaa entisessä työssä myös vammautumisen jälkeen, mitä tuetaan tarvittaessa uudelleenkoulutuksella. Työpaikoilla tulee huomioida erilaisia ihmisiä tarjoamalla joustavia ja yksilöllisiä työmuotoja ja työaikoja. Työskentelyä tuetaan järjestämällä yksilölliset, esteettömät ja saavutettavat työolosuhteet.

Kaupungin tulee edistää vammaisten henkilöiden pitkäjänteistä työllistymistä. Osatyökykyisille tulee järjestää työpaikoille työhönvalmennuspalveluja. Tärkeää on kehittää opiskelusta työelämään ulottuva jatkumo, työelämään tutustumisjaksoineen, työharjoittelulineen ja työhön valmennuksineen.

5. SOSIAALI, TERVEYS- JA KUNTOUTUSPALVELUT

5.1 Sosiaali- ja terveyspalvelut

Asiakasnäkökulmasta katsoen moninaisessa palveluverkossa tarvitaan enenevästi palveluohjausta ja neuvontaa etuuksien hakemisessa ja palveluiden saamisessa. Terveyskeskuksen infopisteessä on kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen palveluohjaaja, joka ohjaa asiakkaita palveluihin hakeutumisessa.

Pieksämäen kaupunki järjestää sosiaali- ja terveyspalvelunsa edelleen itsenäisesti omana kuntana. Terveyspalvelujen vastaanottotoiminta on jaettu ka-tuosoitteiden mukaan kolmeen tiimiin. Lääkäripalvelut järjestetään pääterveysasemalla. Sairaanhoidajan vastaanotto toimii arkisin Naarajärvellä, Jäppilässä ja Virtasalmella. Näissä palvelupisteissä pääsee myös etälääkärin vastaanotolle kuva- ja ääniyhteyden välityksellä. Erikoissairaanhoidon hankitaan Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymältä (ESSOTE), jonka jäsen Pieksämäki on erikoissairaanhoidon osalta.

Sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään vammaisille henkilöille ensisijaisesti normaalipalvelujen yhteydessä. Jos **yleislakien** perusteella järjestettävät palvelut eivät takaa vammaiselle henkilölle riittäviä palveluja, on ne järjestettävä **erityislakien** mukaan. **Vammaispalvelu- ja kehitysvammalakiin** perustuen perusturvalautakunta ja sen alaiset viranhaltijat/työntekijät huolehtivat ko. lakien mukaisten etuuksien ja toimenpiteiden toteutumisesta. Organisaatio liitteenä 2. Toimintaa on sekä kaupungin omana toimintana (mm. vammaispalvelujen sosiaalityö, kehitysvammaisten ohjaus ja neuvonta, päivätoiminta- ja asumispalvelua) että ostopalveluna (mm. asumispalvelut, päivätoiminta, henkilökohtainen apu) ja kuntayhtymän palveluina (mm. laitoshoido, erityispoliklinikatoiminta, perhehoito).

Kunnan tulee toistaiseksi järjestää kunnan asukkaiden terveyden- ja sairaanhoito. Vaikeavammaisilla henkilöillä on oikeus terveydenhuollon laadukkaisiin palveluihin, asianmukaiseen hoitoon ja terveydentilan seurantaan. Tuen antamisen tulee alkaa heti vamman toteamisvaiheessa. Lastenneuvolapalveluilla on tärkeä merkitys toteamisessa. Vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus tulla kuulluksi samoin kuin oikeus osallistua omaa terveyttään ja hoitoaan koskevaan päätöksentekoon.

Vammaisten henkilöiden mahdollisuus käyttää julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa toteutuu kuitenkin vain osittain. Esteinä palvelujen käytölle voi olla toimitilojen ja niiden ympäristöjen esteellisyys ja vaikea saavutettavuus. Tavoitteena tuleekin olla toimitilojen esteettömyys ja oikeanlaiset kommunikaatiomahdollisuudet (esimerkiksi tulkin käyttö tai asian kirjoittaminen paperille). Perusterveydenhuollon vammaisuuteen liittyvää erityisosaamista tarvitaan nykyistä enemmän. Erityislakien mukaisten palvelujen saatavuus voi aiheuttaa eriarvoisuutta vammaisten henkilöiden välillä (esim. **vammaispalvelulaki-kehitysvammalaki**).

Pieksämäki kuuluu Vaalijalan kuntayhtymään, joka järjestää erityishuollon palveluja Etelä- ja Pohjois-Savon alueella. Vaalijalan Nenonpellon yksiköt ovat tärkeä osa Vaalijalan osaamis- ja tukikeskusta. Erityisryhmien psykososiaalinen kuntoutus, autismiosaaminen sekä monivammaisten kehitysvammaisten opetus- ja kuntoutus tukevat kodeissa ja avoyksiköissä tehtävää työtä. Sateenkaaren erityiskoulun perusopetus sekä toisen asteen valmentava opetus yhteistyössä oppilaitosten kanssa ovat olennaisia osia kokonaisuudessa.

Valtakunnallisen linjan mukaisesti kehitysvammaisten asumispalvelujen parantaminen on myös Vaalijalan keskeinen tehtävä vaikka asumisen ja palvelujen järjestäminen on kuntien vastuulla. Pieksämäellä Vaalijala ylläpitää Pihlajarinteen, Lukkarin ja Marian palvelukoteja. Vaalijala tuottaa asumisen lisäksi päivä- ja työtoimintaa ja on valmis lisäämään vammaisten henkilöiden lähi- ja erityispalveluja asiakkaiden ja kunnan kanssa sovittavalla tavalla.

5.2 Kuntoutuspalvelut

Kunta huolehtii myös siitä, että lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kuntoutuksen tarve kunnassa edellyttää. Lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu

- 1) kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus
- 2) potilaan toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi
- 3) kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuuksia
- 4) toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet
- 5) apuvälinepalvelut
- 6) sopeutumisvalmennus
- 7) 1–6 kohdassa tarkoitetuista tarpeellisista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa.

Kunta vastaa asiakkaan lääkinnällisen kuntoutuksen suunnittelusta siten, että kuntoutus muodostaa yhdessä tarpeenmukaisen hoidon kanssa toiminnallisen kokonaisuuden. Lääkinnällisen kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja sisältö on määriteltävä kirjallisessa yksilöllisessä kuntoutussuunnitelmassa. Kunta vastaa lisäksi kuntoutuspalvelun ohjauksesta ja seurannasta sekä nimeää asiakkaalle tarvittaessa kuntoutuksen yhdyshenkilön.

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää kuntoutusta, jos lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen on **Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005)** perusteella Kansaneläkelaitoksen tehtävänä.

Kuntoutus vahvistaa vammaisten ihmisten omatoimisuutta kaikkina ikäkausina. Se tukee niin lasten kuin ikäihmistenkin osallisuutta, koulunkäyntiä, opiskelua, työelämään pääsyä, työssä jaksamista ja taloudellista itsenäisyyttä. Kuntoutuspolku muodostuu monen eri tahon palveluista ja etuuksista, joiden yhteensovittaminen on kuntoutujan kannalta merkityksellistä.

Apuvälinepalvelu on osa hoitoa ja kuntoutusta, jonka tulee hoito- ja kuntoutussuunnitelman mukaisesti nivoutua osaksi saumatonta palveluketjua. Apuvälinepalveluja tuotetaan sekä perusterveydenhuollossa (kaupungin terveyskeskuksen apuvälinelainaamo) että erikoissairaanhoidossa (Mikkelin keskussairaalan apuvälinelainaamo). Apuvälineen tarve todetaan lääketieteellisin perustein ja vammaisen henkilön ja hänen läheistensä tulee olla mukana kuntoutussuunnitelman tekemisessä. Keskeistä on, että apuvälinepalvelut samoin kuin tarpeelliset hoitotarvikkeet saadaan vastaamaan yksilöllisiä tarpeita, niitä on saatavana ja ne ovat laadukkaita. Apuvälineiden tarve myös lisääntyy vaikeavammaisten määrän ja uuden teknologian tuomien mahdollisuuksien lisääntyessä.

5.3 Kotihoito ja kotiin annettava tuki

Kotihoitoyksikkö järjestää hoitoa ja huolenpitoa asiakkaille, joiden toimintakyky ja itsestään huolehtiminen on heikentynyt sairauden tai vammautumisen vuoksi. Kotihoito auttaa asiakasta niissä tehtävissä, joista hän ei itse tai läheistensä avun turvin selviydy. Julkisen kotihoidon rinnalla toimii yksityisiä

palvelun tuottajia. Kaupungissa on käytössä palveluseteli, jolla voi hankkia palveluja. Tarvittaessa myös lääkärit ja hoitajat tekevät kotikäyntejä.

6. TALOUDELLINEN TUKEA

Työ on toimeentulon ensisijainen lähde ja keino vaikuttaa omaan taloudelliseen asemaan. Sosiaaliturva on usein vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistaja, jos työnteko ei ole mahdollista. Perustoimeentulon matala taso on este täysipainoiselle yhteiskunnan osallisuudelle. Takuueläkelain voimaan tultua tasoa on saatu jonkin verran korotettua.

Sosiaaliturva on jakaantunut eri hallinnonaloille (valtio, kunnat, Kela, vakuutusyhtiöt) ja se tuo paljon vaivaa etuuksien hakemisessa ja yhteensovittamisessa ja toisaalta tarvetta neuvonnalle ja ohjaukselle. **Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)** ohjaa lainsäädännön toteutumista ja asiakaspalvelun sisältöä

Omaishoidontuki on sosiaalipalvelu, jolla kunta tukee vammaisen henkilön hoitajana toimivaa läheistä. Omaishoitajien jaksamisesta ja lomista sekä opastuksesta on huolehdittava. Omaishoito on kunnalle kustannuksiltaan edullista ja vammaiselle henkilölle usein parasta hoitoa.

7 KOHTI ESTEETÖNTÄ PIEKSÄMÄKEÄ

7.1 Tiedonsaannin, vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen kanavat

Sopivat viestinnän menetelmät ja -välineet ovat useille vammaisille edellytyksillä ymmärretyksi. Matkapuhelinten ja tietokoneiden yleistymisen on lisännyt mahdollisuuksia kommunikoida, saada tietoa ja asioida myös vammaisille. Esimerkiksi etätulkkaus on nykyisin mahdollista tietokoneen tai matkapuheli-

men välityksellä. Sähköisen asiointin kehittäminen mahdollistaa omaehtoista toimintaa ja asiointia.

Jokaiselle vammaisryhmälle on varmistettava keino tiedon saamiseksi ja itsensä ilmaisemiseksi kehittämällä sähköistä asiointia ja erilaisia tiedotusmuotoja. Eri etuuksien hakulomakkeet ovat tulostettavissa internetistä. Vaikka sähköinen asiointi onkin tulossa entistä enemmän käyttöön, on vammaisille taattava mahdollisuus asioida myös perinteisellä tavalla kirjallisesti ja postin välityksellä. Kaikilla ei ole taitoja tai mahdollisuutta käyttää tietokonetta.

7.2. Asiointin saavutettavuus

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) koskee myös vammaisia. **Vammaispalvelulain (380/1987)** mukaan palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen kun vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa tai omaisensa on ottanut yhteyttä palvelujen saamiseksi. Lisäksi vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheetonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetään. Palvelusuunnitelma on tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on myös tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt palvelua tai tukitointa koskevan hakemuksen, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pitempää käsittelyaikaa. Pieksämäellä hakemukset on käsitelty määräaikoina. Vammaisten henkilöiden luokse tehdään kotikäyntejä tarvittaessa ja heille annetaan ohjausta ja neuvontaa etuuksien hakemiseen.

Sosiaaliasiamies tiedottaa, neuvoa ja ohjaa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon asiakasta asiakaslain soveltamiseen liittyvissä asioissa sekä avustaa tarvittaessa muistutuksen tekemisessä. Sosiaaliasiamiehen tehtäviin kuuluu asiakkaiden aseman ja oikeuksien kehitystä ja antaa siitä vuosittain selvityksen kunnanhallitukselle. Lisäksi hän voi toimia puolueettomana sovittelijana asiakkaan ja palvelujen antajan välillä.

Potilasasiamies tiedottaa potilaan oikeuksista, toimii potilaan oikeuksien edistämiseksi, neuvoa potilaan hoitoon ja kohteluun liittyvissä ongelmatapauksissa ja avustaa muistutuksen, kantelun tai potilasvahinkoilmoituksen teossa. Potilasasiamies ei ota kantaa potilaan lääketieteellisiin hoitopäätöksiin, eikä anna selvityksiä tai tee ratkaisuja. Hän ei myöskään ota kantaa siihen, onko potilaan hoidossa tapahtunut hoitovahinko

7.3 Esteetön rakennettu ympäristö

Julkisten rakennusten ja ympäristöjen sekä kulkureittien esteettömyyden parantaminen vähentää avun tarvetta, lisää huomattavasti omatoimisuutta ja näin myös palvelujen saavutettavuutta. Esteellisten kiinteistöjen ja toimitilojen korjaamisesta vastaavat kiinteistöjen omistajat, jotka tulisi saada huomioimaan esteettömyyden hyöty kaikille kansalaisille, ei vain vammaisille.

Vammaisten oikeus osallistua yhteiskuntaan tasavertaisesti paranee usein pienillä toimenpiteillä. Esimerkkinä seuraava: Pieksämäen vammaisneuvoston aloitteesta edellisissä vaaleissa toteutettiin kaupungintalon äänestyspaikalle ”esteetön äänestyskoppi”, matala suojattu pöytätaaso. Se mahdollisti pyörätuolia käyttävien henkilöiden itsenäisen äänestämisen.

8 SYRJIMÄTTÖMYYS JA TURVALLISUUS

Vammaisiin henkilöihin kohdistuu muita suurempi syrjinnän ja syrjäytymisen riski. Vammaiset ihmiset kohtaavat yhteiskunnassamme sekä välillistä että välitöntä syrjintää. Sen ehkäisemiseksi tulee pitkäjänteisesti työskennellä jo varhaiskasvatuksesta lähtien. On tärkeää mahdollistaa lapsille myönteisiä kokemuksia erilaisten ihmisten, myös vammaisten kanssa, yhdessä toimimisesta.

Yleisenä tavoitteena on turvallisuuden ja koskemattomuuden tunnistaminen. Lisäksi tarvitaan tiedotusta ja koulutusta puuttua ilmeneviin ongelmiin. Toimenpiteet liittyvät vammaisten ihmisten oikeussuojaan, hyväksikäytön ja väkivallan riskien ehkäisyyn samoin kuin häiriö- ja kriisitilanteiden apu- ja turvatoimiin ja niiden varmistamiseen. Kaikilla hallinnonaloilla työskentelevien tavoitteena tulee olla asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu. Kaikkien hallinnonalojen velvoite on vaikuttaa omien työntekijöittensä vammaisosaamiseen, asenteisiin ja arvoihin.

Asumiseen liittyvissä turvallisuusratkaisuissa tavoitteena on löytää tasapaino turvallisuuden ja omatoimisuuden mahdollistavien ratkaisujen välille. Turvallisuuden näkökulmasta tässä on huomioitava erityisesti riskitekijät avun saamisessa. Niiden henkilöiden osalta, joilla toimintakyky on syystä tai toisesta rajoittuneempi, asunto ja asuinympäristö tulisi olla tavanomaista asuntoa turvallisempi ja turvallisuusjärjestelmät tavanomaista kattavammat (esim. turvaranneke, häkävaroitin, automaattinen palohälytys- tai palosammutusjärjestelmä).

Asiointi pelastuslaitoksen ja poliisin kanssa on vaikeaa, jos vammaisella henkilöllä ei ole mahdollisuutta soittaa, lähettää sähköpostia tai etsiä yhteystietoja

internet-sivuilta. Myös hätäkeskukseen soittaminen voi olla vaikeaa ilman tarvittavia lisälaitteita.

Viranomaisten ja asumisen palvelujen tuottajien tulee laatia asianmukaiset turvallisuussuunnitelmat, joissa vammaisten ihmisten erityistarpeet on huomioitu. Vammaisten ihmisten oma asiantuntemus tulee saada mukaan pelastus- ja turvallisuuskoulutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

9 YHTEENVETO

Vammaisten huomioon ottaminen tulee olla osa kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason suunnitelmia, ohjelmia ja lopulta päätöksiä.

Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristömme on rakennettu keskivertoihmiselle. Ihmisellä oletetaan olevan mm. kaksi kättä, kaksi jalkaa, normaali pituus ja paino, normaalit aistitoiminnot sekä keskivertoäly. Jonkin toiminnan vajavuus voidaan usein korvata elinympäristöä muuttamalla ja täydentämällä. Näin voidaan saada eri tavoin toimintarajoitteiset vammaiset itsenäisiksi, tasa-arvoisiksi ja yhdenvertaisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Valtakunnallinen ja tämä Pieksämäen vammaispoliittinen ohjelma tähtäävät juuri tähän päämäärään. Julkisella vallalla on siis päävastuu vammaispolitiikassa.

Tämän vammaispoliittisen ohjelman lopussa on toimenpideoisa. Siinä esitetään Pieksämäellä asuvien vammaisten itsenäistä ja yhdenvertaista elämää tukevia tavoitteita, toimenpiteitä ja keinoja vastuutahoineen.

Tämä Pieksämäen vammaispoliittinen ohjelma koskee vuosia 2016-2019. Sen päivittäminen kuuluu nyt perusturvalautakunnalle. Jos perusturvalautakunta lakkautetaan sote-uudistuksen yhteydessä, päivittämisestä vastannee jatkossa Etelä-Savon maakunta.

LÄHDEKIRJALLISUUS

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Laki vammaisuuden perusteella myönnettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle - Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010 - 2015, Sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisuja 2010:4

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) 2006 hyväksymä yleissopimus, artikkelit vammaisia henkilöitä koskien

Pesola, Kirsti: Esteettömyysopas: mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisu O.39. Helsinki: Tyylipaino Oy, 2009

Vatanen, Julia, Kulttuurikeskus Poleenin saavutettavuuskartoitus 2010

Pieksämäen kaupungin lasten ja nuorten Pieksämäki - hyvinvointisuunnitelma 2014 - 2017, Pieksämäen kaupunki

Jyväskylän kaupungin vammaispoliittinen ohjelma vuosille 2010 – 2015

Saavu – kirkon saavutettavuusohjelma. Suomen ev.lut kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:2.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto. Kunnallinen vammaispoliittinen ohjelma. www.vane.fi.

PIEKSÄMÄEN VAMMAISNEUVOSTON TOIMINTASÄÄNTÖ

Hyväksytty: Kaupunginhallitus 2007

1 §

Pieksämäen kaupungin vammaisneuvosto on Pieksämäen kaupungin ja sen alueella toimivien vammaisjärjestöjen yhteistyöelin.

2 §

Pieksämäen kaupungin vammaisneuvoston tarkoituksena on:

1. olla vammaisjärjestöille apuna ja edistää yhteistyötä sekä järjestöjen että kaupungin eri elinten kanssa
2. edistää vammaisten tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten asumiseen, sosiaali- ja terveystalvelujen saamiseen, koulutukseen, työllistymiseen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintoihin.
3. seurata vammaisten näkökulmasta kaupungin päätöksentekoa erityisesti heille tarkoitettujen palvelujen, tukitoimien ja muiden etuuksien järjestämiseksi sekä niiden saatavuuden parantamiseksi. Tehdä aloitteita ja esityksiä ja antaa lausuntoja vammaisia koskevissa asioissa sekä seurata vammaishuollon kehitystä Pieksämäen kaupungissa
4. vaikuttaa ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen siten, että julkiset tilat soveltuvat vammaisten tarpeisiin
5. pitää yhteyttä valtakunnalliseen vammaisneuvostoon.

3 §

Vammaisneuvosto muodostuu seitsemästä (7) jäsenestä, jotka valitsevat keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Kaupunginhallitus nimeää oman edustajansa vammaisneuvostoon. Ehdotuksen kuudesta muusta henkilöstä tekee Pieksämäen kaupungissa toimivien vammaisjärjestöjen yhteinen kokous. Sihteerinä toimii sosiaalilautakunnan nimeämä viran/toimenhaltija.

Vammaisneuvoston toimikausi on kaksi (2) vuotta.

4 §

Vammaisjärjestöjen yhteiskokous (3§) pidetään ennen toimikauden päättymistä ja kokouskutsu on lähetettävä 14 vrk ennen kokousta.

5 §

Vammaisneuvoston asiakirjat allekirjoittaa puheenjohtaja ja varmentaa sihteeri.

6 §

Vammaisneuvosto laatii oman talousarvionsa. Kaupunki antaa vammaisneuvostolle mahdollisuuden käyttää kaupungin toimisto yms. palveluja ja osoittaa vammaisneuvostolle kokoustilan.

7 §

Vammaisneuvosto on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kolme jäsentä on läsnä.

Perusturvan organisaatio 2016

